

Magán-erdőgazdálkodás a jogszabályi változásokban

(Private Forest Management in the Changing Legal Context)

Vajai Dániel^{*1} – Lett Béla – Horváth Sándor²

Soproni Egyetem, Erdőmérnöki Kar

¹ Roth Gyula Erdészeti és Vadgazdálkodási Tudományok Doktori Iskola

² Erdő- és Természeti Erőforrás-gazdálkodási Intézet

Kivonat

A 2017-től folyó erdészeti jogi szabályozási hullám elsősorban a magán erdőgazdálkodást, annak szinte minden elemét érinti.

A változtatások-változások értelmezéséhez a magántulajdonú erdőgazdálkodás szervezeti funkcionális modelljét, elemeit, fogalmi rendszerét és kapcsolatait elemezzük.

Kiemelten vizsgáljuk a módosuló-új intézményeket, az erdőtulajdonosokat, az erdőkezelést és különös tekintettel az (erdőgazdálkodásra jogosult) erdészeti szakirányító vállalkozókat, amelyek vizsgálatának folytatását tervezzük.

Jelenleg a vagyoni, jövedelmi és foglalkoztatási helyzet alacsony teljesítményre utal, szinte minden szegmensben jelentős és folyamatos támogatás indokolt.

Kulcsszavak: magán-erdőgazdálkodás, erdőkezelés, erdészeti szakirányító vállalkozás

Abstract

The forest law regulatory wave from 2017 onwards has primarily affected every element of private forest management.

In order to interpret the changes it is required to analyze the functional organizational model, the elements, the conceptual system and the connections of private forest management.

The changing and new institutions, forest owners, forestry management and in particular the professional forest management contractors (authorized forest management companies) are highlighted in our investigation and require further analysis.

Currently the financial, income and employment situation indicates low performance thus the need of significant and ongoing support is justified in almost all segments.

Keywords: private forest management, forestry management, forestry management company / professional forest management contractor

* Vajai.Daniel@phd.uni-sopron.hu

1. Bevezetés

Az elmúlt években jelentős változások történtek, történnek Magyarország erdészeti ágazatában, különös tekintettel a magán-erdőgazdálkodásban. A rendszerváltás óta megoldatlan feladat a magántulajdonú erdők gazdálkodásának hatóságilag elvárt mederbe történő helyezése, működőképességének teljes körű biztosítása jogszabályi szinten. Az elérendő cél a fejlődéshez megfelelő mennyiségű és feltételű lehetőséget biztosítani az erdőtulajdonosok, gazdálkodók és erdészeti szakemberek számára, hogy a rendkívül sok formát felöltő gazdálkodási rendszer élhető legyen. Ehhez gazdasági stabilizálás, támogatás is szükséges.

A 2017-es erdőtvény-módosítás már előirányozta a további (2020-as), az erdészeti szektorban történt jelentős jogszabály-változásokat. Ekkor az erdőtvény és végrehajtási rendeletei, valamint a földforgalmi és a földforgalmi törvénnyel összefüggő egyes rendelkezésekről és átmeneti szabályokról szóló törvények kerültek módosításra ismét.

Első lépésként a 2017-es erdőtvény-módosítás arról rendelkezett, hogy az 1996 és 2009 között megbízási szerződés alapján bejelentett erdőgazdálkodók jogviszonyát hatályon kívül helyezték. A gyakorlatban a legtöbb ilyen szerződés a hatósági kapcsolatról szól; nem tartalmazza megfelelő részletességgel a gazdálkodás módját, elszámolás mikéntjét, ezért kerül kivezetésre a rendszerből. Többszöri módosítás után 2020-ban a megbízási szerződés érvényességének határideje 2021. december 31-re lett kitűzve. Az országban ez alapján (tíz)ezer erdőgazdálkodónak kellett vagy még kell gondoskodnia az átalakulásról.

Ezt követően módosultak az erdő használatának szabályai. Rendelkeztek a saját tulajdon jogán történő használatról, illetve az erdő használatba adásának szabályairól. Mindezek mellett átalakításra került az erdőtvény erdészeti szakszemélyzetre vonatkozó rendelete, amiben rögzítik a kötelezően alkalmazandó szakirányító fogalmát, működésének feltételeit.

A tanulmányban a változásokat kívánjuk ismertetni, azok várható hatását az erdőgazdálkodókra, erdészeti szakszemélyzetre. Célunk a meglévő jogszabályi lehetőségek alapján a különböző gazdálkodási szereplők és modellek, valamint az eddigi adatok alapján az erdészeti szakirányító vállalkozások bemutatása. A gazdálkodási teljesítmények és eredmények elemzésével felhívjuk a figyelmet ennek fontosságára, mert (ár)bevétel, jövedelem nélkül a rendszer nem tud működni.

2. Az erdészeti szakszemélyzet kialakulása

Az 1935. évi IV. törvénycikk V. fejezete erdőgazdasági személyzetről rendelkezik még, aki az erdőgazdálkodás irányításáért, szakszerű ellátásért a felelős. Területnagyság szerint különböztet meg kategóriákat az *erdőkről és a természetvédelemről* szóló törvénycikk, mi alapján alkalmazandó erdőmérnök és/vagy alerdész (főerdőőr, erdőőr) az adott helyen. Rögzíti az erdőmérnökök szaktanácsadását, illetve az erdőgazdasági segédszolgálatot, mikor köteles egy erdőtulajdonos azt igénybe venni. Létrehozzák az erdőkerülők intézményét, amely az erdő őrzéséért felel. Az említett összes pozíció betöltésének feltételei is meghatározásra kerültek, milyen szakképzettséggel, szakképesítéssel kell bírnia az adott személynek, illetve milyen munkaviszonynak kell létrejönnie (pl.: erdőkerülők működését szolgálati szerződésben kellett rögzíteni).

Az 1961. évi az erdőkről és a vadgazdálkodásról szóló VII. törvény már sokkal szűkszavúbb, mivel ekkorra államosításra, állami kezelésbe került az erdőterületek jelentős része, azok irányításáért felelős szervekről rendelkezik a jogszabály. Saját üzem üzemtervezésénél említi csak meg, hogy azt erdőmérnök végzettségű ember készítheti el. Ellenben feltűnik a 2017-es erdőtvény módosításhoz nagyon hasonló fogalom, a kezelő, használó fogalma, aki az erdő védelméről kell, hogy gondoskodjon. Megemlíti a büntetőjogi védelem

szempontjából hivatalos személyként az erdőőrököt, akiket megilleti az erdészruha viselése, szolgálati lőfegyver használata. Ezen kívül megbízott dolgozókról ír a törvény.

Először az erdészeti szakirányításról az 1996. évi LIV. törvény ír. A X. fejezetben határozza meg általánosan, hogy ki lehet **erdészeti szakszemélyzet**, milyen feltételeknek kell megvalósulnia ahhoz, hogy nyilvántartásba vegye, és hitelesített szolgálati naplót adjon ki az erdészeti hatóság, valamint hogy *megbízásos jogviszony* szerint alkalmazhassa az erdőgazdálkodó. A 29/1997. FM rendelet 100.§-a rendelkezik arról, hogy a rendelet 7-es (Erdészeti Szolgálati Szabályzat) és 8-as számú (Az erdészeti képzettségek, illetve képesítések jegyzéke) melléklet részletes előírásainak kell teljesülnie az egyes esetekben.

Ezt követően rövid időn belül az állam rendelkezett az erdészeti szakirányítás igénybevételének *támogatásáról*. A 6/2000-es FVM rendelet létrehozta az erdőgazdálkodási integrátor megnevezést, amely kiemelt besorolást több feltétel alapján kapta meg az erdészeti szakszemélyzet (jogszerű erdőhasználat minimális területe, minimum szakirányított terület, leszerződött fahasználati és erdőművelési munkák minimum területe, maximum árbevétel, kötelező MEGOSZ vagy FAGOSZ tagság). A jogszabály célja az erdészeti szakirányítás fejlődésének serkentése, a szakismeret és gazdálkodás szerveződésének megerősítése a magán szektorban, illetve az erdőgazdálkodói terhek csökkentése volt. 2004-ben még egy új rendelet szabályozta a támogatást, de 2007-ben az erdőgazdálkodási ágazat szereplőinek nagy sajnálatára eltörlése került.

A 109/2008. az egyes erdészeti közcélú feladatok csekély összegű (de minimis) támogatásáról szóló FVM rendelet említi meg először az **erdészeti szakirányító vállalkozást**, ekkor, mint megbízás alapján erdőgazdálkodók részére üzemtervezési tevékenységet végző szervezetet.

Az erdészeti szakszemélyzet fogalma a 2009. évi XXXVII. törvény 5.§ 7. pontja szerint: „az e törvény végrehajtására kiadott jogszabály szerinti végzettséggel rendelkező, az erdészeti hatóság szakszemélyzeti névjegyzékében szereplő személy;”. A 71/2010. FVM rendelet alapján erdészeti szakszemélyzetként erdésztechnikus vagy erdőmérnök volt nyilvántartásba vehető. E rendelet megkülönböztetett kizárólag **szakfeladatokat ellátó, illetve erdészeti feladatokat** ellátó erdészeti szakszemélyzetet. Míg előbbi kizárólag csak az erdészeti munkák szakmai irányítását végezheti, addig az utóbbi besorolás esetén az erdő őrzési tevékenységének különféle módjai is beletartoznak a szakszemélyzet feladatkörébe. A szabályozás létrehozta továbbá a **jogosult erdészeti szakszemélyzeti** besorolást, amelynek az előzőeken túl feltétele a kétéves szakmai gyakorlat, a továbbképzések és a hozzátartozó vizsgák teljesítése. Az alap besoroláson túl jogosultként a szakszemélyzet ellenjegyezheti az erdészeti hatóság felé történő bejelentéseket, adatszolgáltatásokat, a műveleti lapot, pályázati dokumentációkat. Amennyiben felsőfokú végzettséggel is bír, erdőtelepítési kivitelezési tervet, erdészeti magánút, műtárgy tervezését, illetve erdészeti térképezést végezhet.

1. ábra: Erdészeti szakszemélyzet fogalmi hierarchiája 1996–2020

A 2017-es és 2020-as jogszabály-módosításokat követően újra feltűnt az erdőkezelő és erdészeti szakirányító vállalkozás megnevezés, amelyet a következő fejezetekben kívánunk bemutatni részletesen.

3. Az erdőgazdálkodás modellezése

3.1. Az erdőgazdálkodás funkcionalitása

Schiberna Endre az újjáalakuló magán-erdőgazdálkodás működőképességét vizsgáló 2006-os doktori disszertáció munkájában felvázolta már az erdészeti szektor funkcionális intézményi modelljét. „A modell az 1990-es évek közepe és az ezredforduló között kialakult helyzetből indul ki” (SCHIBERNA, 2006). Az elmúlt években történt változások időszerűvé teszik ennek frissítését, illetve folyamatos vizsgálatát, a gyakorlatban kialakuló új gazdálkodási modellek keresését, felismerését.

Az erdőgazdálkodás tevékenység megkezdésének alapja a szándék, amely arra készíti az erdőtulajdonost, hogy döntést hozzon vagyonáról, a gazdálkodás megindításáról. Ezt a funkciót nem feltétlenül kizárólag a tulajdonos látja el, hanem segítségére lehet egyfajta tanácsadó és szolgáltató szervezőerő, amelyet szervezeti, gazdálkodási megközelítésben erdőgazdának nevezhetünk, míg jogi kifejezés szerint erdőhasználónak. A döntés minden esetben egy eredmény eléréseért történik. A várható haszon szabja meg a döntés részleteit, mivel az alapján ismeri meg a tulajdonos a vállalt kockázatot. A döntés – kockázat – eredmény vonalon tervezett folyamatok fogják meghatározni a gazdálkodás típusát, a többi funkció ehhez társul.

A döntés meghozatalát követően gondoskodni kell az erdőgazdálkodó személyéről. A 2009-es erdőtörvény rendelkezik arról, hogy az erdőgazdálkodáshoz a jogok és a kötelezettségek csak az erdészeti hatósághoz bejelentett erdőgazdálkodót illetik meg, illetve terhelik (2009. évi XXXVII.tv.17.§). A jogszabályi előírásnak történő megfelelést jelenti ez a funkció, feltétlenül szükséges a legális működéshez.

A szakmaiság biztosítását szintén törvényi és rendeleti szinten szabályozzák. A jogszabályoknak megfelelő szakirányítás nélkül nem tud legálisan működni egy gazdálkodás. Az erdőtörvény az erdészeti szakszemélyzetet, illetve erdészeti szakirányító vállalkozást nevezi meg e funkció betöltésére. Külön rendeletben rendelkezik a megkülönböztetésükről, feladataikról, illetve továbbképzések keretében biztosítja naprakész tudásukat a jogszerű munkához.

A tevékenységek jogszabályok szerinti végrehajtásának felügyelete hatósági szinten történik. Az ellenőrzési funkciót a Kormányhivatalok szervezetén belül az Erdészeti Osztályok erdészeti szakügyintézői látják el, valamint egyes tevékenységeket országosan kontrollálnak. Legjelentősebb központilag működő szerv a NÉBIH keretén belül működő faanyag-terméklánc felügyeletével foglalkozó EUTR (European Union Timber Regulation) hatóság.

A tervezési funkció szorosan kapcsolódik az előző pontban részletezett működéshez, hiszen állami szervezet, a Nemzeti Földügyi Központ (NFK) végzi a magyar erdők időszakos felmérését. Ugyan gazdasági hatástanulmányt, üzleti terv alternatívákat nem készít az NFK, de ez a funkció biztosítja a faállományokról az adatokat a gazdálkodáshoz, amely alapja lehet egy költségvetésnek.

Ezek a részterületek együttesen jelentik a funkcionális erdőgazdálkodást.

1. táblázat: Az erdőgazdálkodási funkciók megoszlása tulajdonosi és nem tulajdonosi használat esetén

Szintek	Funkciók	Tulajdonosi használat		Nem tulajdonosi használat			Funkciók	
		T1	T1	?	?	?	Ellenőrzés Hatóság	Tervezés Állami szerv
4.	Eredmény	T1	T1	?	?	?		
3/2.	Erdészeti szakirányítás	T1=SZ	SZ	SZ	H=SZ	H		
3/1.	Bejelentett erdőgazdálkodó	T1=H	T1=H	H	H	H		
2.	Kockázat	T1	T1	?	?	?		
1.	Döntés	T1 (T2)	T1 (T2)	T1 (T2), H	T1 (T2), H	H		

Jelmagyarázat: T1= Tulajdonos H= Használó
T2= Tanácsadó SZ= Szakszemélyzet

Az 1. táblázatban a funkcionális részterületeket különítjük el a tevékenységet végzők szerinti csoportosítással. Ezzel a tipizálással az egyes szereplők befolyását kívánjuk bemutatni, mennyire sokféle helyzet tud kialakulni és mennyi a kérdéses rész, ha általánosan tekintjük át a gazdálkodás működését.

A tulajdonosi használat esetében egyértelmű, hogy a tulajdonos látja el vagy irányítja az összes funkciót. Ezen kategóriákban valószínűsíthető, hogy ért az erdőhöz, szakképesítéssel, szakképzettséggel rendelkezik, illetve nincs bizalma egy külső fél iránt. Ha nincs megfelelő végzettség, van döntés szakszemélyzet alkalmazásáról.

A nem tulajdonosi használat megnevezést azért választottam, mert sok formát ölthet fel a használat átadása. Több olyan eset is kialakulhat, amelyekben a tulajdonos még részt vesz valamilyen formában a gazdálkodást megelőző folyamatban, avagy beszámolási kötelezettséggel tartoznak felé. A táblázat ebben a részében a legegyszerűbben kívántuk ábrázolni az egyes kapcsolatokat a tevékenységet végzők között. Ez alapján a 3 oszlop szemlélteti, ahogyan egyre nagyobb szerepkörhöz, befolyáshoz jut az erdő használója. Ez jelentheti a tulajdonos bizalmát egy külső félhez, de érdektelenségét is vagyona iránt, sőt legrosszabb esetben teljes tájékozatlanságát. A következő fejezetekben részletezzük az erdőhasználatának szabályait, ahol kitérek a hatályos használatba adás egyes típusaira.

A legtöbb esetben nem ismert, hogy ki vállalja a kockázatot, hogy ki rendelkezik az eredménnyel, amit az egész gazdálkodás céloz meg. Ezeket a kérdőjeleket csakis az egyes konkrét esetekben megfelelő pontossággal megfogalmazott szerződések tudják megválaszolni. Az egyik leglényegesebb rész ezeket a megállapodásokat jogszabályoknak megfelelően összeállítani úgy, hogy közben ne sérüljön a tulajdonosi érdek, valamint a használatot végző is alkalmas környezetben lássa el tevékenységét. Az erdővagyon és erdőhasználat körülményei, előírásai veszteséget is determinálhatnak.

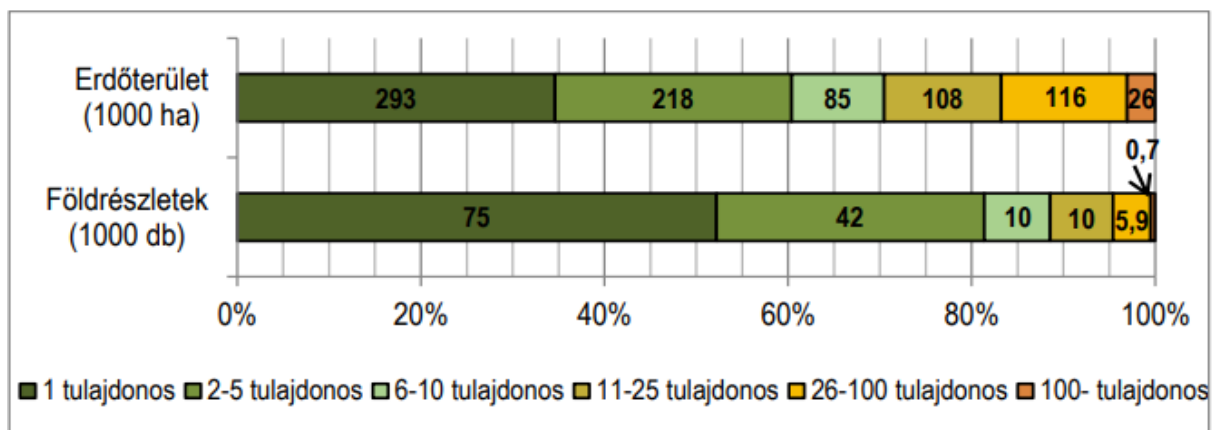
3.2. A szereplők és funkciók kapcsolata

3.2.1. Az erdőtulajdonos

Magyarországon a rendszerváltás után indult meg a kárpótlás, illetve vagyonnevesítés folyamata. 1992-től pár éven belül az ország erdeinek 40%-a került magántulajdonba, amely megközelítőleg 730 000 hektár erdőterületet jelentett mintegy 250 000 erdőtulajdonossal (MÉSZÁROS, 2001).

Az erdőtulajdonosok vizsgálatával foglalkozó legfrissebb doktori kutatásban Mertl így fogalmaz: „magán-erdőtulajdonosnak tekintjük azokat a magánszemélyeket és magán-tulajdonban lévő gazdasági társaságokat, akik az erdőterületet is magában foglaló földrészlet tulajdoni lapján tulajdonosként vannak bejegyezve” (MERTL, 2019). Tehát egy helyrajzi számon elhelyezkedő erdő művelési ágú területek tulajdonosait értjük a magán-erdőtulajdonos megnevezés alatt. Ez nem zárja ki azt, hogy a földrészleten az erdőtulajdonos legelő, szántó vagy más művelési ágú alrészlet tulajdonosa is. Ezt a családi gazdaságok vonatkozásában fontos megjegyezni, mert az ilyen szerveződési formák több lábon állnak, működésük komplex. A 202-as változások ezeket a szerveződési formákat is érintették, úgynevezett östermelői családi gazdaságokat hoztak létre. ezek felmérése egyelőre még várta magára, mivel a meglévő nyilvántartások alapján nem lehet egyértelműen elkülöníteni, hogy egy ilyen gazdaság milyen mértékben foglalkozik erdőgazdálkodással.

Egy 2015-ös, földkönyvi adatokat (Magyarországon külterületi fekvés; nem magyar állam 100%-os tulajdon; 0,5 ha-nál nagyobb, erdő művelési ágú alrészletet tartalmaz; Országos Erdőállomány Adattárban nem szerepelő erdő, de az ingatlan-nyilvántartásban igen) feldolgozó tanulmányban a vizsgálat magántulajdonú földrészletek darabszámának 52%-a 1/1-es tulajdonú, ami összes vizsgált erdőterület 35%-a. A maximum 5 tulajdonosú helyrajzi számok az összes darabszámot tekintve 29%-ot képviselnek, amely az erdőterület 26%-át jellemzi. 25-nél több tulajdonos az erdőterületek 17%-án van (MERTL – SCHIBERNA, 2017).

Forrás: Mertl – Schiberna, 2017

2. ábra: A földrészletek erdőterületének és darabszámának megoszlása a földrészletek tulajdonosainak száma alapján képzett csoportokban

Az adatok alapján jól látszik, hogy a köztudatban elterjedt magán-erdőgazdálkodást gátló tényező, a tulajdon elaprózódottsága részben igaz csak, mintegy 293 000 hektáron 1/1-es tulajdonviszony van az erdőben. Ez az Agrárminisztérium által kiadott 2019. évi statisztika alapján is az ország magántulajdonú erdeinek 35%-a.

A kárpótlás – vagyonnevesítés során és azt követően a következő jogcímenek juthattak, juthatnak az emberek erdőtulajdonhoz:

- **Árverés:** Az 1991. évi XXV. törvény rendelkezett erről a földszerzési módról, amelyre mindazok jogosultak voltak, akiknek kárpótlási jegyük volt. A kárpótlási törvény szerint a kárpótlás összegéről kárpótlási jegyet kell kiállítani, amely az állammal szemben fennálló követelést névértékben megtestesítő értékpapír (1991. évi XXV. törvény).
- **Részarány-kiadás:** Ez a jogcím a termelőszövetkezet tagjainak történő földszerzését jelenti. A részarány meghatározta a területnagyság és aranykorona-érték részesedést. A földkiadási eljárás a részarány-földtulajdonos kérelmére indult (1993. évi II. törvény).

- **Öröklés:** A földtulajdonos halálát követően történő folyamat. Rendkívül bonyolult eljárás során kell a kormányhivatalnak hozzájárnia a tulajdonszerzéshez (2013. évi CXXII. törvény, 2013. évi CCXII. törvény).
- **Adásvétel:** Ez a jogcím a termőföld tulajdonjogának pénzforgalommal történő visszerthes átruházását jelenti, amelyet a földforgalmi törvény szabályoz (2013. évi CXXII. törvény, 2013. évi CCXII. törvény).
- **Csere:** A felek a tulajdonukba lévő dolgokat elcserélik egymással vagy minimális díjért, vagy pénzmozgás nélkül. Célja a birtok összevonások elősegítése, az optimális gazdálkodási egységek kialakítása (2013. évi CXXII. törvény, 2013. évi CCXII. törvény).
- **Ajándékozás:** A tulajdonjogot közeli hozzátartozóra, vagy bevett egyházra, illetve annak belső egyházi jogi személyére, vagy önkormányzatra, vagy állam részére lehet átruházni pénzmozgás nélkül (2013. évi CXXII. törvény, 2013. évi CCXII. törvény).
- **Házastársi vagyontársaság:** Házastársak tulajdonszerzésekor alkalmazható jogcím, amely lényegében közös tulajdont hoz létre. A családi gazdaságoknál bír nagyobb jelentőséggel, hiszen rokonságra is bővíthető (2013. évi CXXII. törvény, 2013. évi CCXII. törvény).

Képességek határozzák meg, hogy az egyes erdőgazdálkodási funkciókat betölti-e az erdőtulajdonos vagy mást bíz meg vele, vagy mások bevonásával tudja ellátni az adott funkciót.

A vállalkozói képesség megléte határozza meg, hogy a tulajdonos felmeri-e vállalni a kockázatot a tevékenység megkezdéséhez, megvan-e benne a szándék a gazdálkodás megkezdéséhez.

Az erdőgazdálkodói képesség a gazdálkodás beindításának következő szakaszában van szükség. A tulajdonos vagy tájékozott, kellően ismeri a szabályozást, vagy be kell vonni valamilyen formában egy szervezőerőt, aki rendelkezik ezzel a képességgel.

Mivel az erdőgazdálkodói nyilvántartásba vételkor már kötelező az erdészeti szakszemélyzet megnevezése, ebben a szakaszban szakmai végzettség képessége befolyásolja majd, hogy ki tudja betölteni a szakirányítással kapcsolatos funkciót.

Ezen három alapképesség birtokában a tulajdonosok nem döntésképtelenek, érdektelenek és tájékozatlanok erdőterületükkel kapcsolatban.

A tulajdonosok csoportosításával sok szakirodalom foglalkozott. Emtage és munkatársai hét jellemező alapján tipizálta őket: személyes nézőpont, birtokméret, tulajdoni viszonyok, pénzügyi háttér, életstratégia, gazdálkodás típusa, viszony a gazdálkodáshoz (EMTAGE ET AL., 2007).

Lidevstav és munkatársai egyszerűen három csoportot különböztetett meg a tulajdonosi struktúra, a gazdálkodásban való részvétel és a jövedelmezőség szerint (LIDEVSTAV ET AL., 2015).

3.2.2. Az erdőgazdálkodó

A 2009-es erdőtörvény szerint „Erdőgazdálkodó az erdészeti hatóság által vezetett erdőgazdálkodói nyilvántartásban szereplő *jogszerű használó*” (2009. évi XXXVII.tv.17§(1)). Az erdőgazdálkodó tehát az erdőhasználathoz a jogokat megszerző és a kötelezettségeket vállaló szereplő.

Intézménye nemzetközi szinten egyedi, ahogyan Horváth 2011-es doktori disszertációjában fogalmaz: „a külföldi erdészeti intézményrendszerekben, ilyen elkülönült entitásként, szinte ismeretlen fogalom”. Személye a kapocs a hatóság, a szakszemélyzet, a kivitelező és a tulajdonos(ok) között, aki a jogszerű gazdálkodásért a felelős. Mivel ez a pozíció beékelődik a

többi gazdálkodási szereplők közé, a felelősségi körök bonyolódta, amelyet számos bírósági eljárás tanúsít (HORVÁTH, 2011).

A rendszerváltást követően, főként a 2000–2010 közötti időszakban jelentős mennyiségű erdőtelepítés valósult meg, ez a magántulajdonú erdőterület nagysága tekintetében közel 13%-os növekedést jelentett (1. táblázat). Ennek köszönhetően az erdőgazdálkodók száma is nagymértékben megnövekedett, a 10 év alatt 21 000 darabról megközelítőleg elérte a 35 000-et. Megfigyelhető az 1. táblázatban, hogy 2010-től csökkenő mértékű a növekedés, majd 2015-től nem számottevően, de csökkent az erdőterület. Egyértelmű, hogy azokban az időszakokban jött meg az erdőtelepítési kedv, amikor volt motiváció a földtulajdonosokban, gazdálkodókban, amely nagyrészt pénzügyi támogatás formájában jelent meg. 2020-ban ezt felismerve és látva az előző 5 év erdőtelepítésének szinte teljes hiányát a 2016–2020 uniós pályázati ciklus 'Erdősítés támogatása' jogcím támogatási összegeit nagy mértékben megemelték. Az elmúlt és az idejében, illetve várhatóan a következő uniós pályázati ciklusban jelentős mennyiségű telepítés valósulhat meg, így több erdőgazdálkodó megjelenését maga után vonva. A földhasználók a kedvező pályázati összegek esetén már átértékelhetik, hogy mezőgazdasági területükre járó területalapú támogatást vagy a jövedelempótló támogatást is tartalmazó erdőültetést válasszák. Az erdőterület csökkenése mellett az erdőgazdálkodók száma minimálisan növekedett, ami a gazdálkodási egységek elaprózódását, az üzemméretök csökkenését jelenti.

2. táblázat: Magántulajdonú erdőterületek nagyságának és a magán-erdőgazdálkodók számának alakulása az elmúlt 20 évben

Évszám	Erdőterület ha	Növekedés		Erdőgazdálkodók száma db	Növekedés	
		~ezer ha	~%		~ezer db	ha/fő
2000	769 863	–	–	21 145	–	–
2005	816 697	47	6	28 573	7,5	6,3
2010	868 429	52	6	34 943	6,4	8,1
2015	882 420	14	2	38 313	3,4	4,1
2019	879 097	–3	–0,4	38 619	0,3	–

Forrás: Agrárminisztérium Statisztikai Információi, 2000–2019

Az Agrárminisztérium által 2019-ben kiadott erdőmérleg jelentésben közel 38 000 erdőgazdálkodót láthatunk a magántulajdonú erdőket leíró statisztikában. Ez a szám 2014 óta szinte változatlan.

A tanulmány részletesen nem foglalkozik a rendezetlen erdőterületekkel, de fontos megjegyezni, hogy közel 200 000 hektár erdőgazdálkodó nélkül van, amelynek kb. 92%-a magántulajdon. Ezt figyelembe véve egy erdőgazdálkodóhoz átlagosan 18 hektár terület tartozik.

Az erdőgazdálkodási üzemméretök vizsgálatai alapján megállapítható, hogy kevés erdőterülettel rendelkeznek a gazdálkodók ahhoz, hogy főállásban elláthassák tevékenységüket (HORVÁTH, 2011).

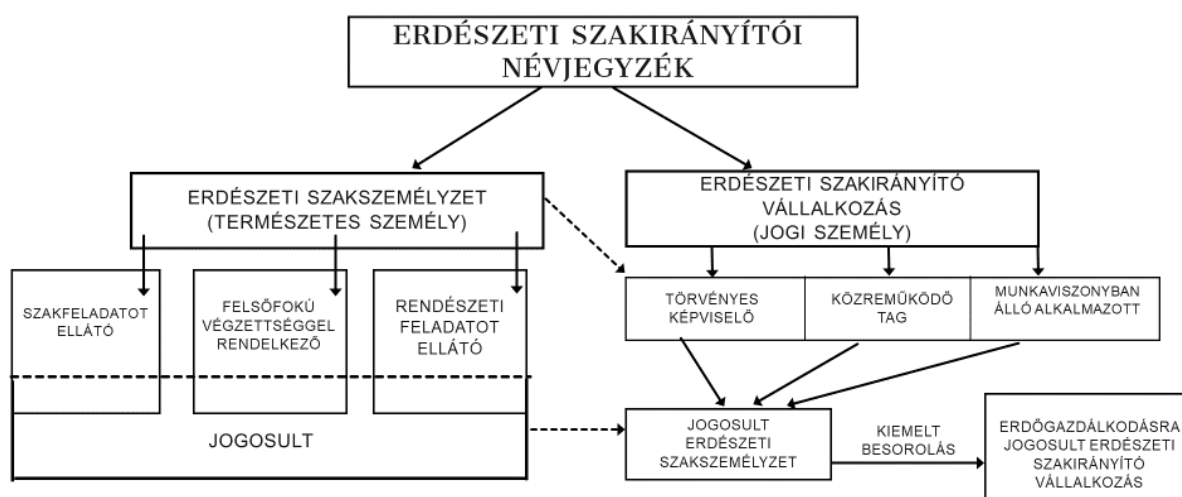
3.2.3. Az erdészeti szakszemélyzet

2020. július 1-től lépett hatályba az új kormányrendelet (244/2020. (V.28.)), illetve az erdőtörvény módosítása, amely rendelkezik az új erdészeti szakirányításról. A tanulmány készítése során is módosítások, pontosítások jellemzik az erdészeti szakirányítás jogi szabályozását, ezért legfontosabb értelmezni az egyes fogalmakat, tisztázni a szakmai tevékenység irányításának módjait.

Az erdőgazdálkodás során a szakismeretet az erdészeti szakszemélyzet biztosítja, aki az erdőtörvény „végrehajtására kiadott jogszabály szerinti végzettséggel rendelkező, az erdészeti hatóság által vezetett erdészeti szakirányítói névjegyzékben erdészeti szakszemélyzetként nyilvántartott személy”(2009. XXXVII.tv. 5§(7)).

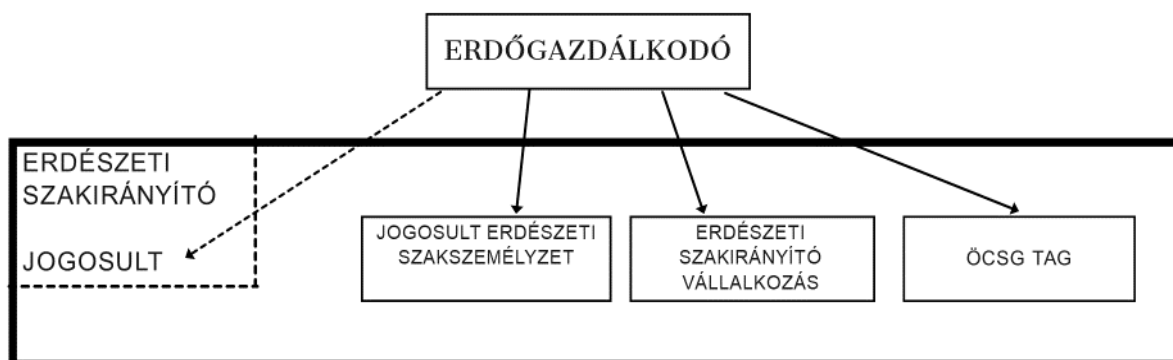
A jogszabály-változásokkal létrehozták az erdészeti szakirányítói vállalkozás fogalmát, amely az erdészeti szakszemélyzet mellett szintén a szakirányítói névjegyzékben került, kerül nyilvántartásba vételre. Ilyen vállalkozásnak minősül, amely tevékenységi körében erdészeti, egyéb erdőgazdálkodói vagy erdészeti szolgáltatás szerepel, és legalább egy jogosult erdészeti szakszemélyzettel rendelkezik. A rendelkezés módja alapján vagy törvényes képviselője vagy közreműködő tagja vagy munkaviszonyban álló alkalmazottja a szakirányító vállalkozásnak.

Tehát a névjegyzék tartalmaz a természetesen kívül jogi személyeket is. A rendelet tartalmazza a nyilvántartásba vétel személyi feltételeit, a felvételi eljárás során kötelezően benyújtandó adatok listáját, a nyilvántartásból való törlés módját, az adatszolgáltatás igénylésének lehetőségét, az alap- és továbbképzések kreditrendszerű felépítését, szervezésének rendszerét, a szakszemélyzet által vétett jogszerűtlen cselekmények, hiányosságok szankcionálásának típusait.

3. ábra: Erdészeti szakirányítói nyilvántartás

Míg a 3. ábra a nyilvántartás módját kívánja bemutatni, addig a 4. modellen az erdészeti szakirányítás működését, alkalmazásának lehetőségeit kívánjuk bemutatni.

4. ábra: Erdészeti szakirányító alkalmazása

Az erdőtörvény előírja, hogy „erdőgazdálkodónak az erdőgazdálkodási tevékenység szakszerűségének biztosítása érdekében erdészeti szakirányítót kell alkalmaznia” (2009. XXXVII.tv. 97§ (1)). A 4. ábrán a 2021. június 5-től hatályos törvény szerinti 4 típust különítettem el:

- az erdőgazdálkodó (jogi személy esetén törvényes képviselője vagy közreműködő tagja) maga a jogosult erdészeti szakszemélyzet,
- az erdőgazdálkodó jogosult erdészeti szakszemélyzetet alkalmaz,
- az erdőgazdálkodó erdészeti szakirányító vállalkozást alkalmaz (jogosult erdészeti szakszemélyzettel rendelkeznie kell),
- őstermelői családi gazdaság (ÖCSG) esetén a tag személyes közreműködése, amennyiben jogosult erdészeti szakszemélyzet.

Jól látható az ábrák és a magyarázatok alapján, hogy nagyon könnyen össze tudja keverni az olvasó az egyes fogalmak jelentését, helyes használatát, a megnevezések logikai sorrendjét. Ez jogszabályi környezetben még inkább érvényes.

Az új szabályozás létrehoz egy kiemelt besorolást az erdészeti szakirányító vállalkozások esetében, amely az erdőgazdálkodásra jogosultságot jelöli, ha a következő feltételek teljesülnek:

- jogosult szakszemélyzetként érvényes státuszban szerepel a rendszerben az egyéni vállalkozó, vagy más gazdasági társaság törvényes képviselője, közreműködő tagja;
- az egyéni vállalkozó, vagy más gazdasági társaság törvényes képviselője, közreműködő tagja munkaviszonyban álló foglalkoztatott, felsőfokú szakirányú végzettsége van, erdészeti feladatokat is ellátó erdészeti szakszemélyzet, aki legalább 5 éve jogosult szakszemélyzetként a nyilvántartásba bejegyzésre került;
- minden megkezdett 1000 hektár erdőgazdálkodásba vont terület után egy jogosult szakszemélyzet munkavégzésre irányuló jogviszonyban áll.

A kiemelt besorolás az erdő használatba adásának szabályainál nyeri el jelentőségét, hiszen ez alapján dől el a szervezet erdőgazdálkodói alkalmassága a kizárólag erdészeti szakirányító vállalkozással megoldható eljárásban. (Még egy fontos jellemzője e státusznak, hogy az erdőtörvény az elrendelt erdőgazdálkodási tevékenységet is egyedül az erdészeti szakirányító vállalkozások megbízásához köti.) Az erdőgazdálkodásra jogosult erdészeti szakirányító vállalkozások esetében ez csak *szervezési, és nem végrehajtási képességet* igényel.

A nyilvántartásba vétel során, amelyik erdészeti szakirányító vállalkozás hozzájárult, adatai nyilvánosak, elérhetőek a Nemzeti Földügyi Központ honlapján. Egy 2021-es januári letöltés alapján a 3. táblázat mutatja meg kormányhivatalonként az eloszlásukat, külön jelölve a kiemelt arányát is.

A táblázat adataiból jól látható, hogy a nyilvános, elérhető adatok szerint a szakirányító vállalkozások mindössze egyötöde képes erdőgazdálkodói bejelentkezésre, illetve ezek 35%-a egyéni gazdálkodási formában működik. Noha jelentősen több az egyéni vállalkozási forma darabszáma, sokkal kisebb az erdőgazdálkodásra alkalmasak aránya. A szakirányítók számának alakulását mutató táblázat alapján nagy biztonsággal állítható, hogy ez a szám a következő időszakban még növekedni fog jelentősen, az erdőgazdálkodásra jogosultak tekintetében is.

3. táblázat: Erdészeti szakirányító vállalkozások Megyei Kormányhivatalonként

Megyei Kormányhivatal	Vállalkozási forma	Erdészeti szakirányító vállalkozás		Erdőgazdálkodásra jogosult	
		db	db	db	%
Baranya	egyéni	56	7	13	
	társas	28	10	36	
Borsod-Abaúj-Zemplén	egyéni	54	5	9	
	társas	14	5	36	
Békés	egyéni	54	9	17	
	társas	45	16	36	
Hajdú-Bihar	egyéni	48	4	8	
	társas	37	16	43	
Heves	egyéni	35	3	9	
	társas	17	4	24	
Pest	egyéni	32	3	9	
	társas	36	13	36	
Somogy	egyéni	41	5	12	
	társas	36	9	25	
Veszprém	egyéni	45	9	20	
	társas	30	7	23	
Vas	egyéni	76	7	9	
	társas	18	6	33	
Zala	egyéni	31	3	10	
	társas	37	16	43	
Összesen	egyéni	472	55	12	
	társas	298	102	34	
Mindösszesen	–	770	157	20	

Forrás: Nemzeti Földügyi Központ, 2021

3.3. Az erdő használatának szabályai

A közös tulajdonú és az erdőnek minősülő földek használatát a 2013. évi CCXII. (a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról) és CXXII. (földforgalmi törvénnyel összefüggő egyes rendelkezésekről és átmeneti szabályokról) törvény, valamint a 2009. évi XXXVII. erdőtörvény szabályozza. Ezeket egy 2020 márciusában benyújtott törvényjavaslat módosította július 1-jei hatályba lépéssel az alábbi részletezés szerint. A tulajdonosi használat és másnak történő használatba adás során is három kategóriát különítettünk el. Míg előbbi esetben egyértelműen egy vagy több tulajdonos látja el az erdőgazdálkodói szerepkört, addig utóbbinál létrehozták az erdészeti szakirányító vállalkozás (továbbiakban: ESZV) intézményét, amely kiemelt megjelöléssel alkalmas kizárólag az erdőgazdálkodásra.

3.3.1. Saját jogon történő erdőhasználat

- *1/1-es tulajdonosi használat:* A földrészlet egy tulajdonos birtokában van, maga rendelkezik a gazdálkodásról, a földhasználatról, erdőgazdálkodóként nyilvántartásba történő bejelentkezéséről.
- *Használati megállapodás:* „A tulajdonostársak mindegyike jogosult a közös tulajdonban álló föld területéből a saját tulajdoni hányadának megfelelő terület használatára” (2013.

évi CCXII. tv. 70§ (1)). A földforgalmi törvény lehetőséget biztosít a tulajdonostársaknak használati rend kialakítására, amelyben rögzítik, hogy együtt kívánják-e a gazdálkodást folytatni, vagy részekre bomlik a föld területének használata (használati megosztás). Amennyiben sikerül megegyezniük a megosztásról, és egyes tulajdonosok saját tulajdoni hányadukon kívül más tulajdonostárs hányadát is használatba veszik majd, úgy többlethasználati megállapodást kötnek ezeket a területhasználatokat részletezve. Térképi kimutatást szükséges készíteni, ha a megállapodás alapján nem egy tulajdonos fogja használni a teljes földrészletet, illetve nem az ingatlan-nyilvántartás szerint azonosítható alrészletek határainak mentén történik a megosztás. Ezeket a dokumentumokat egységes formában kell összeállítani. Kötelező megjelölni az időtartamot, valamint a tulajdonostársak közül az erdőgazdálkodó személyét, aki az erdészeti hatóságnál nyilvántartásba vételi kérelmet nyújthat be e jogcím alapján. A használati rend kialakításához a tulajdonosok tulajdoni hányad szerinti többségi döntése szükséges. Ha van egy többségi tulajdonos, vagy a három legnagyobb tulajdoni hányaddal rendelkező személy tulajdona eléri az összes tulajdoni hányad egyharmadát, akkor kétharmados beleegyezés kell. Nagyon fontos, hogy a törvényi előírásnak megfelelően, minden tulajdonostárs igazolhatóan, írásban értesítve legyen. A tájékoztatást követően nem lehet kevesebb, mint 60 nap a megállapodás elfogadására. Ha 60 nap elteltével valaki mégsem reagál a felhívásra a jogszabályban részletezett okok (megállapodás közlése nem lehetséges, tulajdonos személye bizonytalan, kézbesítés meghiúsul stb.) alapján, akkor a hozzájárulást megadottnak kell tekinteni.

- *Társult gazdálkodási forma:* A rendszerváltást követően a 1994. évi XLIX. törvény rendelkezett az *erdőbirtokossági társulatok* létesítéséről, amely szabályozás hatályba lépésétől megindulhatott hosszú idő után újra a magán-erdőgazdálkodás Magyarországon. A jogszabály lehetőséget nyújtott több erdőművelési ágban nyilvántartott helyrajzi szám tulajdonosainak, legyen az 1/1-es vagy osztatlan közös tulajdon, hogy gazdálkodó szervezetként működjenek. A jogi személyként működő társulatot minimum kettő erdőtulajdonos alapíthat. Tíz főnél kevesebb alapító tulajdonossal társulati szerződést alakítja meg a társulatot. Tíz főnél több személy esetén alapító közgyűlést kell tartani, amely megállapítja az alapszabályt. Mindkét esetben társulati névjegyzéket kell vezetni legalább évenkénti frissítéssel, amelyben a földrészletenkénti tulajdoni hányadok megoszlása van nyilvántartva. Ezen névjegyzék alapján történik társulati érdekeltség megállapítása. A társulat alapításáról szóló, közjegyzői okiratba foglalt vagy ügyvéd által ellenjegyzett alapszabályt, a hozzátartozó jegyzőkönyvet, vagy társulati szerződést meg kell küldeni a cégbíróságnak, akik felülvizsgálat után a bejegyzést végzik, majd a törvényességi felügyeletet. A tulajdonosok átadták erdőtulajdonukat a társaság használatába, amely az erdőbirtokossági társulatról, a Polgári Törvénykönyvről szóló törvények és az erdőtörvény, valamint az alapszabály/társulati szerződés és a közgyűlések határozatai alapján gazdálkodik. A szervezet megfelelő működésért a megválasztott tisztségviselők felelnek.

Az Agrárminisztérium statisztája alapján 706 erdőbirtokossági társulat működött 2019-ben az országban mintegy 96 100 hektáron. A 2007-es erdőmérleg adatok szerint nem jelentősen, de folyamatosan csökken a társulatok száma.

A korábban Magán-erdőgazdálkodói Tesztüzem Hálózat 2005-ös jelentése szerint a vizsgált 100 Ebt. egynegyede tulajdonképpen családi gazdaságnak számít (MÉSZÁROS ET AL., 2005). Ezt azért is fontos kiemelni, mert az őstermelői közösségeket érintő jogszabály-módosítás kedvezőbb feltételeket nyújt a családi gazdaságba szerveződőknek. Tehát a jövőben a társult erdőgazdálkodás vizsgálata során az erdőbirtokosságok mellett nagyobb hangsúlyt kell fektetni az őstermelői családi gazdaságok felépítésének megismerésére, működőképességének elemzésére. Ehhez, ahogy már korábbi fejezetben írtam,

szükséges egy átlátható nyilvántartási rendszer, amelyben az egyes ágazati tevékenységek elkülöníthetők.

Az elmúlt év szakmai tájékoztató fórumai szerint a közel jövőben várható a 1994-es Ebt. törvény módosítása is, a kor kívánalmaihoz történő frissítése.

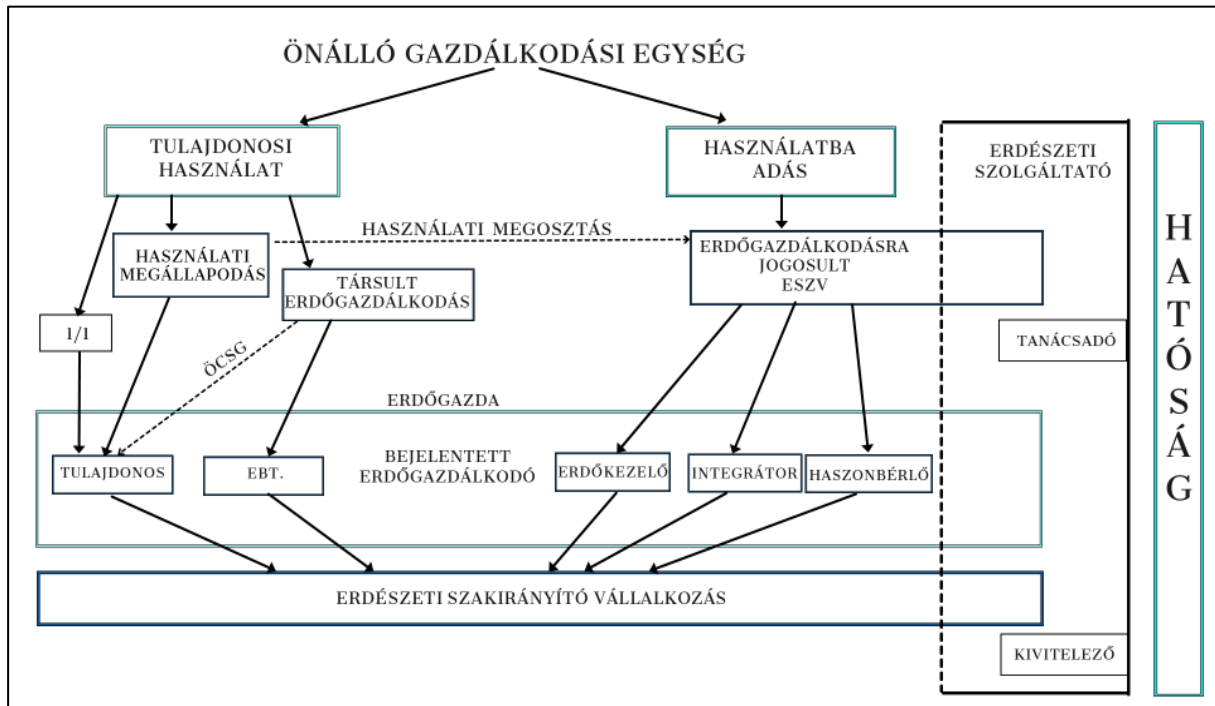
3.3.2. Az erdő használatának átengedése

- *Erdőgazdálkodói haszonbérlet:* A haszonbérlet jogcím már korábban is működött mezőgazdasági termőföld, illetve erdő esetében is. A törvényt módosítást megelőzően nagyon nehezen alkalmazható mód volt közös erdőtulajdon harmadik, külső félnek történő használatba adása. Ekkor a tulajdonosok 100%-os beleegyezése volt szükséges, hogy elfogadják haszonbérletnek a földművesként nyilvántartott személyt vagy mezőgazdasági termelőszervezetet. 2020 júliusától haszonbérletre már csak a 2009-es erdőtörvény végrehajtási rendelete szerinti *erdőgazdálkodásra jogosult erdészeti szakirányító vállalkozás* alkalmas. A haszonbérleti szerződés létrejöttéhez az érintett tulajdonostársak tulajdoni hányad alapján számított kétharmados döntése szükséges. Fontos kiemelni, azért fogalmaz úgy a jogszabály, hogy „érintett tulajdonostársak”, mert a saját jogon történő gazdálkodásban részletezett használati megosztást követően a földrészlet egyik részterületén dönthetnek úgy a tulajdonosok, hogy más használatába adják az elkülönített területet.

A haszonbérleti formában nem a legközelebbi a kapcsolat az erdőtulajdonos és az erdőgazdálkodó között, de egyértelmű a megállapodás. A tulajdonos(ok) meghatározott időtartamra, meghatározott elszámolási időszakonkénti bérleti díjért más használatba adják területüket. A szerződés tartalmazza a kötelezettségeket, illetve jogosultságokat, amiket vállal és szerez a szakirányító vállalkozás. A 2013. évi CCXII. törvény szabályozza a tartalmi elemeit, amelyeket lényeges minél részletesebben rögzíteni, mert a későbbiekben csak erre a dokumentumra tud hivatkozni a tulajdonos, ha fel akarja bontani a szerződést.

- *Erdőgazdálkodási integráció:* Az integráció során az ESZV vállalja az erdőgazdálkodói feladatok ellátást, a kötelezettségek teljesítését, illetve a haszonvételek elvégzését, amiért járadékot fizet a tulajdonos részére. Külön megállapodásban az erdőtulajdonost további erdőgazdálkodási tevékenységek elvégzésére alkalmazhatja. Ez esetben is a tulajdoni hányad alapján számított kétharmados többség egybehangzó döntése szükséges. A kapcsolat a tulajdonosok és integrátor között a legtávolabbi, mivel nem tiszta, hogyan működik a tulajdonos érdekének védelme, hogyan jár el más-más tulajdonosközösséggel bíró, több földrészletet kezelő integrátor különböző paraméterű (fafaj, kor, fakészlet stb.) faállományok hozamának elszámolásakor. Tulajdonképpen egy külső irányítással működő társult gazdálkodásnak is felfogható vállalkozási forma, mely sok kérdés rejt magában. Még biztosan el kell telnie a gyakorlatban 1–2 évnek, hogy kiderüljön működőképessége.
- *Erdőkezelés:* A 2017-es erdőtörvény módosításban jelent meg hosszú idő után újra az erdőkezelő fogalma (nem a polgári vagyonkezelő, a korábbi megbízás megszüntetésével annak lényegi utódja). Ekkor még nem volt tisztázva szerepe a gazdálkodásban. A 2020-as jogszabály-módosítás rögzítette, hogy ennek a vonatkozásában is *erdőgazdálkodásra jogosult ESZV-t* kell érteni. Ezen jogcím alatt áll legközelebb egymáshoz a tulajdonos és a kezelő. Az erdőgazdálkodási tevékenységet együtt határozzák meg, illetve a végrehajtás során is közreműködhet a tulajdonos. Megerősíti a kapcsolatot, hogy az erdőkezelő rendszeres beszámolási és elszámolási kötelezettséggel tartozik a tulajdonosok felé. Az erdőkezelésről szóló szerződés létrejöttéhez az érintett tulajdonostársak tulajdoni hányad alapján számított többségének döntése kell. A 2021. június 5-ei törvényváltozással pontosításra került az elszámolás az erdőkezelő és tulajdonos között. Meghatározásra

került a kezelési szolgáltatásért fizetendő erdőkezelési díj, illetve az erdőgazdálkodási költségek elszámolásban feltüntetendő helye. Kiderült, hogyan kell eljárni, ha nyereséges vagy veszteséges a gazdálkodás. Előző esetben dönthetnek úgy az elszámolásban, hogy az erdőkezelő kifizeti a tulajdonos(ok)nak a jövedelmet, vagy visszatartják a következő évek költségeinek fedezetéül. Utóbbi esetben a tulajdonos fizeti meg az erdőkezelőnek a kiadás és a bevétel különbözetét. Fontos, hogy elszámolási időszakként 1 évnél hosszabb időszakot is megjelölhetnek.

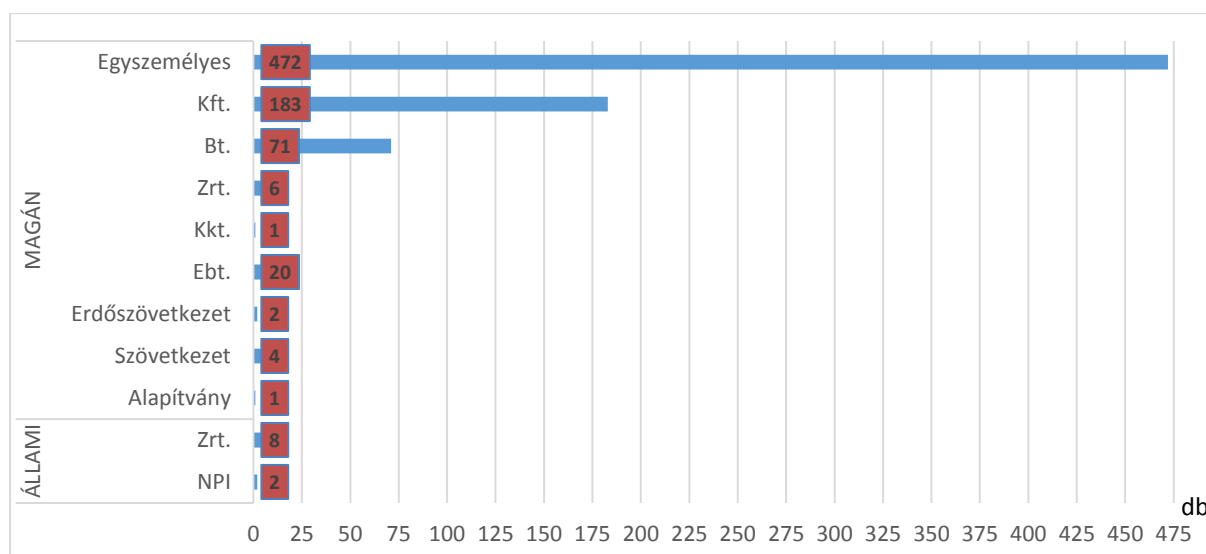
5. ábra: Erdőgazdálkodási modell használati típusok szerint

Az 5. ábrán az erdő különböző használatának módját kívánjuk bemutatni. Látható, hogy nagyon sok variáció megvalósulhat, hiszen az egyes erdőgazdálkodói szerepkörök között lehet átfedés, egy tulajdonos lehet erdőgazdálkodó, de lehet akár erdészeti szakirányító vállalkozás is. A mostani jogszabályváltozások hatása a következő időszakban nagyban fogja befolyásolni a magán-erdőgazdálkodás működőképességét, ezért folyamatos vizsgálatra lényeges az optimalizálás érdekében.

4. Az erdészeti szakirányító vállalkozások

4.1. ESZV típusai és jellemzői

A 2021. januári letöltésű nyilvántartási adatok alapján összesen 770 db erdészeti szakirányító vállalkozás került bejegyzésre. Ekkor ezek mindössze 1,3%-a állami tulajdonú cég. Ismerve az állami kezelésű erdők szerveződési formáit, a nagy különbség a további bejegyzések során kis mértékben fog változni. Az adatgyűjtéskor Magyarország 21 állami erdőgazdaságból 8-nak, míg a 10 magyar Nemzeti Park közül 2-nek történt meg a felvétele a nyilvántartásba.

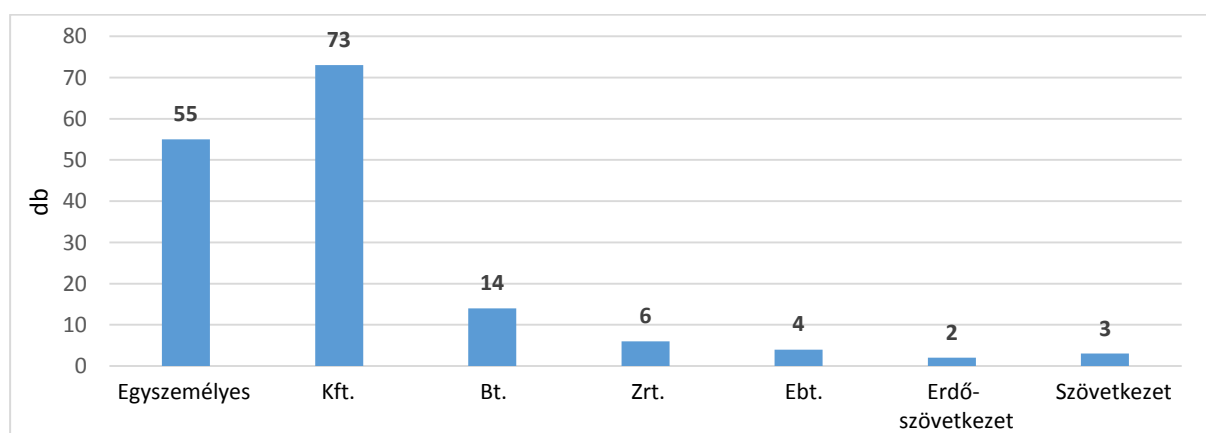
Forrás: NFK, 2021

6. ábra: Erdészeti szakirányító vállalkozások száma tulajdon- és vállalkozási forma szerint

A cégeket kategorizálva megállapítható, hogy darabszám szerint jelentős többségben van az egyéni szervezeti forma, amely egyéni vállalkozót, vagy östermelőt takar. Ezek megkülönböztetése további kutatásokat, nyilvántartások összefűzését kívánja meg, hogy egyértelműen beazonosíthatóak legyenek a magánszemélyek. A társas vállalkozási formák közül a Kft. a legelterjedtebb, illetve a Bt. és Ebt. társulások bírnak magasabb számmal.

4.2. Kiemelt erdészeti szakirányító vállalkozások

Az elérhető nyilvántartásban elkülöníthetően látható a vállalkozások kiemelt besorolása, amely az erdőgazdálkodásra jogosultságot jelzi. A 3. fejezetben részletezett feltételeknek megfelelő szervezetek típusait az 7. ábra mutatja be. Jól látható, hogy a kezdeti időszakban a társas vállalkozások voltak alkalmasak a kiemelt besorolás megszerzésére, valószínűsíthetően több szakember alkalmazása miatt. Több ember foglalkoztatása, közreműködése, tagsága esetén nagyobb az esély, hogy jogosult erdészeti szakszemélyzetként megfeleljenek a felsőfokú végzettséget és rendészeti feladatok ellátását előíró feltételeknek, valamint teljesüljön a gyakorlatban előírt minimum 5 jogosultként ledolgozott év. Megközelítőleg 66%-uk működik társas vállalkozási formák egyikében.

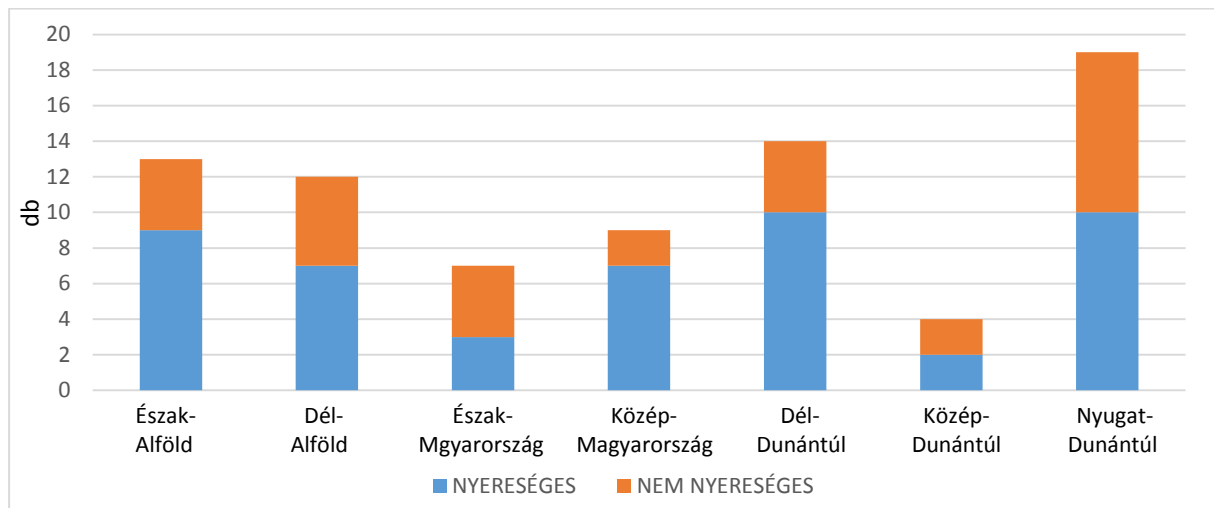
Forrás: NFK, 2021

7. ábra: Kiemelt erdészeti szakirányító vállalkozások száma vállalkozási forma szerint

Az erdészeti szakirányító vállalkozások tevékenysége (erdészeti, egyéb erdőgazdálkodói tevékenység, erdészeti szolgáltatás) meghatározó a magán-erdőgazdálkodásban, hiszen szakirányítás, szakszemélyzeti feladatok ellátása mellett az erdészeti munkák végrehajtása is beletartozhat portfóliójukba. Ráadásul a kivitelezési feladatok elvégzése nem csak a magántulajdonú, hanem állami tulajdonú, kezelésű erdőkben is történik. Az elemzésük szükséges, hiszen ez alapján értékelhető helyzetük, nyereségesek vagy veszteségesek-e, mekkora állami támogatás indokolt a működésükhöz, fejlődésükhöz.

Egy lehetséges beavatkozást mindenféleképpen hatástanulmány kell, hogy megelőzzön, hiszen korábbi szakirodalmak megállapításai szerint jellemzőik alapján nehéz helyzetben vannak (LETT, 2018).

A részletesebb adatgyűjtés a magántulajdonú kiemelt erdészeti szakirányító társas vállalkozásokat érintette (78 db), amely során a szakirányítói névjegyzék nyilvántartása szerint erdőgazdálkodásra jogosultak számviteli beszámolóit kérdeztük le. A vagyoni helyzetük elemzéséhez a mérleget, míg jövedelmezőségük vizsgálatához az eredménykimutatás adatait néztük át a 2016–2019. közötti időszakban. A 8. ábra az adószám szerint meghatározott régióként mutatja be ezek darabszámát adózott eredmény alapján történő kategorizálással. (Az 500 000 Ft alatti adózott eredményt mutatók a nem nyereséges csoportba kerültek.)

Forrás: NFK, 2021

8. ábra: Kiemelt erdészeti szakirányító vállalkozások száma régióként

A 78 vizsgált cég 38%-a nem nyereséges, sőt ezek közül 17 darab mínuszos adózott eredményt ért el, tehát veszteséges. Székhely szerint a Dunántúlon található 47%-uk, amely közel 57% tudta elérni a tanulmányban nyereséges kategóriát, azon belül is kiemelkedően Zala és Somogy megyében. A legtöbb vállalkozás Zala és Bács-Kiskun megyei székhelyű, az összes kiemelt társas vállalkozásból 33%-ot képviselve. Ugyanebben a két megyében a legmagasabb a száma a nem nyereséges kategóriába tartozóknak (összes 13%-a). Az egyes arányok fő oka a régiókénti erdősültségi jellemzőkből fakadhat.

A mérleg és eredménykimutatás 2016–2019. közötti átlagainak ismerete az egyes értékcsoportok jellemzéséhez szükséges. Az átlagértékekkel, egyes jellemzők 2019-es értékeivel lehet a gazdálkodási kapacitást és teljesítményt elemezni.

Az 4. táblázatban jól látható a **mérleg** Eszközök és Források oldalának növekvő tendenciája. A százalékos értékek a 2016-os és 2019-es lezárt üzleti év egymáshoz viszonyított arányát mutatja be, ahol szintén megállapíthatóak az emelkedések.

4. táblázat: Mérlegkimutatás 2016–2019 (E Ft)

Eszközők	Mérleg	2016	2017	2018	2019	2019/2016	Éves átlag
		E Ft	E Ft	E Ft	E Ft	%	E Ft
A	Befektetett eszköz	32 811	33 533	40 999	45 391	138	38 184
II	Tárgyi eszköz	31 564	32 116	38 687	44 213	140	36 645
B	Forgóeszköz	25 078	29 487	30 958	37 233	148	30 689
I	Készlet	3 483	4 141	5 169	5 495	158	4 572
II	Követelés	11 014	10 198	11 967	15 539	141	12 180
IV	Pénzeszköz	9 894	14 981	13 461	15 470	156	13 452
Források							
D	Saját tőke	39 885	42 469	46 316	54 597	137	45 817
I	Jegyzett tőke	2 853	2 891	2 891	2 889	101	2 881
III	Tőketartalék	8 533	8 567	8 649	10 014	117	8 941
IV	Eredménytartalék	13 422	14 322	17 147	21 077	157	16 492
V+VI	Egyéb tartalék	12 311	12 572	12 366	14 860	121	13 027
VII	Adózott eredmény	2 785	4 108	5 709	5 757	207	4 590
E	Céltartalék	1 085	1 085	712	722	67	901
F	Kötelezettség	14 709	16 915	20 191	23 053	157	18 717
Eszközők=Források	Mérlegfőösszeg	59 588	64 291	72 467	84 207	141	70 138

Forrás: E-beszámoló, 2016–2020

A 2019-es mérlegek aktívák adatfeldolgozásánál a vizsgált 78 db vállalkozása 14%-ánál a befektetett eszközök nettó értéke nulla, 15%-nál az 1 millió Ft-ot sem éri el, közel 50%-nál 10 millió Ft felett van, ezen belül 58% meghaladja a 30 millió Ft-os értéket is. A 2016-tól 2019-ig terjedő időszakban a *befektetett eszközök* átlagosan 97%-át a tárgyi eszközök alkotják. Ezen belül a műszaki berendezések vannak legnagyobb értékben, tehát a vizsgált számok ismeretében elmondható, hogy növekvő tendencia ellenére a kiemelt erdészeti szakirányító vállalkozások eszközellátottsága gyenge. Ezek az összegek a gyakorlatban látható többéves, használt gépek, amelyek elavultak. Megállapítható emellett az is, hogy a legtöbb vállalkozásnál nem történt jelentős beruházás.

A forgóeszköz esetében is majdnem 50%-os emelkedés figyelhető meg a 4 év során, amely átlagos értéke 30 millió Ft körül mozog. Itt a készlet lehet anyag, befejezetlen termelés, késztermék vagy áru, annak függvényében, hogy cég további felhasználás céljából vásárol anyagot, saját tevékenységből származó eszközt ad el vagy értékesítési céllal viszonteladásra vásárol eszközt. Ebben az esetben főleg fatermékekre kell gondolni, milyen konstrukcióban jelenik meg a cég működésében. Nagyobb arányt képviselnek még a forgóeszközökön belül a *pénzeszközök*, amelyek a vállalkozásnál lévő készpénzt, illetve az utalásokhoz, bankkártyás fizetésekhez bankban tartott pénzt jelentik. Követelés és értékpapír aránya kisebb, nem jellemzőek a kölcsön, előleg nyújtások, inkább csak a szolgáltatásból eredő követelések.

A mérlegek passzívák oldalán csaknem 40%-os emelkedés figyelhető meg. Ehhez a csoporthoz tartoznak a tulajdonosok által nyújtott értékek, illetve az őket illető nyereség. 3 db vállalkozás esetében mínuszos a saját tőke, amely intézkedési kötelezettséget jelent a megszüntetésre. A vizsgált időszak alatt az adózott eredmény ugyan megduplázódott, de értéke nem éri el a 6 millió Ft-ot 2019-ben. Átlagban 4,5 millió Ft volt ez az érték a 4 év alatt, amely az *eredménytartaléknál* halmozottan jelenik meg, így 13 millió Ft-ról 21 millió Ft-ot elérve. A jegyzett tőke ugyanazon a szinten maradt, értéke nagyjából a Kft-nek törvényileg kötelező 3 millió Ft alatt van kicsivel. Ennek oka, hogy a Bt. és Kkt. esetében nincs előírt minimum tőke, így az átlagot csökkentik. A tőketartalék mutat még emelkedést, amely a cég

növekedését jelenti, de ez mindössze 14 db szervezet, azaz a vizsgált összes 18%-ának átlagából adódik. A céltartalék 2016-os értéknek 67%-ára esett vissza 2019-re, amely azt mutatja, hogy a cégek egyre kevesebb összeget fordítanak a következő évek várható kiadásainak fedezésére. Ez arra enged következtetni, hogy pénzügyileg nem stabilak. Jelentős, csaknem 60%-os növekedés látható a kötelezettségeknél. Ez a cégek tartozását mutatja, mennyire adósodtak el. Jelentheti az egyes fejlesztésekhez felvett, de az életben maradásért is szükséges hiteleket, valamint az állammal és munkavállalókkal szemben fennálló tartozásokat is idesoroljuk.

Az **eredménykimutatás** vizsgálata során az egyes ráfordítások és bevételek változását vizsgáltuk, milyen hatással van az eredményre.

5. táblázat: *Eredménykimutatás 2016–2019 (E Ft)*

Bevételek- Ráfordítások	Eredmény-kimutatás	2016	2017	2018	2019	2019/2016	Éves átlag
		E Ft	E Ft	E Ft	E Ft	%	E Ft
I.	Értékesítés nettó árbevétele	40 043	45 417	47 181	51 421	128	46 016
III.	Egyéb bevétel	4 398	6 866	6 894	9 326	212	6 871
IV.	Anyagjellegű ráfordítás	32 431	37 747	36 853	40 515	125	36 886
V.	Személyi jellegű ráfordítás	8 291	6 086	6 832	8 016	152	6 556
VI.	Értékcsökkenés leírása	2 147	2 259	2 808	4 205	196	2 854
VII.	Egyéb ráfordítás	1 586	2 509	1 817	1 646	104	1 889
A	Üzemi eredmény	3 210	4 546	6 256	6 310	197	5 080
B	Pénzügyi eredmény	-54	-39	-62	-156	-288	-78
C	Adózás előtti eredmény	3 156	4 417	6 208	6 155	195	413
X.	Adó	371	399	484	398	107	413
D	Adózott eredmény	2 785	4 108	5 709	5 757	207	4 590

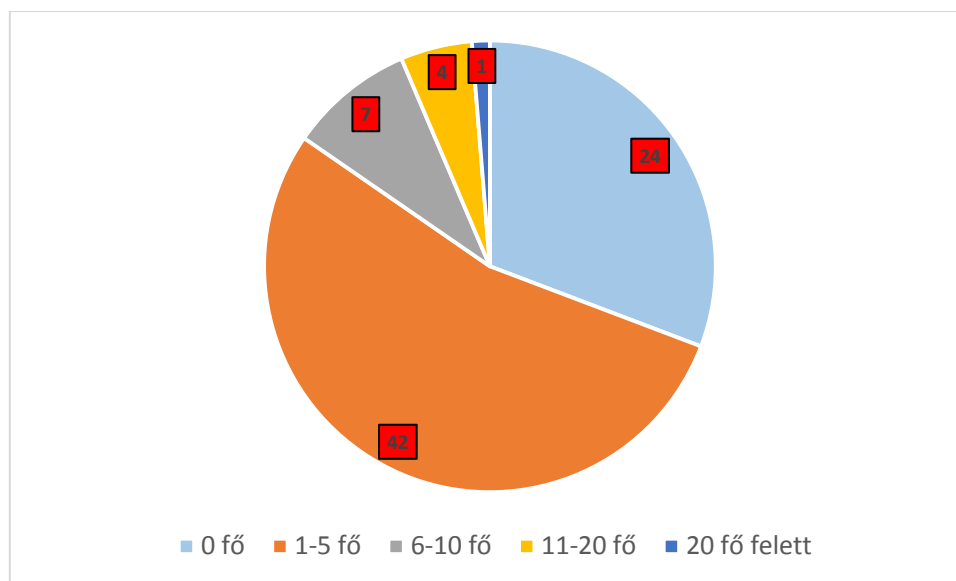
Forrás: E-beszámoló, 2016–2020

Az árbevétel növekedést mutat, de mértéke 4 év alatt mindössze 30%, ez átlagosan 11 millió Ft növekedést jelent. Az egyéb bevételek több mint kétszer akkora átlagot értek el 2019-re. A ráfordítások oldalán az anyagjellegű és személyi jellegű kiadások folyamatos növekedést mutatnak, mivel szinte minden szektorban tapasztalható, illetve a jövőben várható is az anyagköltségek, az igénybe vett szolgáltatások díjainak, a bérköltségek és járulékainak emelkedése. Értékcsökkenési leírás 17%-uknál 0 Ft, amely arra utal, hogy ez a 13 db vállalkozás nem vezeti az amortizációt vagy nincs mi elavuljon, nincs egyáltalán immateriális java vagy tárgyi eszköze. Az egyéb ráfordítások nagyságrendileg ugyanakkora értéket képviselnek mind a 4 évben.

Összegezve az eddigieket az üzemi eredmény kétszerese lett 2019-re 2016-hoz képest. Az ilyen mértékű változás pozitívnak mondható, viszont értékben jelentős változást nem jelent. A tevékenységből származó eredmény átlagosan 5 millió Ft. A pénzügyi eredmény átlagosan negatív értéket mutat és jelentős csökkenést, így az adózás előtti eredményre van negatív hatással. 2019-ben a cégek 30%-ának pozitív a pénzügyi műveletek bevételeinek és ráfordításainak különbsége, de az ez évi átlagos adat így is háromszorosa negatív irányba a 2016-osnak. Az adó mértéke nem emelkedett jelentősen, ami kedvező a cégek számára, jobban tudják pénzüket az egyes ráfordítások fedezésére fordítani szükség szerint. Érdekességképpen 6 db cégnél az adó értéke 0 Ft, amelyek közül adózott eredményt tekintve 2 veszteséges, 4 pedig nyereséges kategóriába tartozik. A társasági adó levonása után az adózott eredmény növekedik, amely reményeink szerint a jövőben még nagyobb mértékben lesz megfigyelhető.

Egy jövedelmező gazdálkodás alapja a megfelelő mértékű árbevétel, tehát elsődlegesen nem a ráfordítások csökkentésével kell az eredményt javítani, hanem a bevételek fokozásával. Fontos megjegyezni ezzel kapcsolatban, hogy a vállalkozások munkahelymegtartó és munkahelyteremtő képességének javulása csak a személyi jellegű költségek emelésével tartható fenn, ellenben a személyi jellegű ráfordítások 6,5 M Ft átlaga minimális foglalkoztatást jelent.

A 78 db kiemelt erdészeti szakirányító vállalkozás átlagosan mindössze 3 fő létszámmal rendelkezik a 2019-es évben. A 9. ábrán csoportokra bontottam a foglalkoztatási számokat, mert az éves átlagok a szélsőségesen alacsony és magas számokból adódik. Ki kell emelni, hogy 30%-nál 0 fő, míg mindössze 5 db cégnél magasabb, mint 10 fő létszám.

Forrás: E-beszámoló, 2016–2020

9. ábra: Kiemelt erdészeti szakirányító vállalkozások létszáma (fő)

A gazdálkodást 2020-ban súlyos veszteség érte, a teljesítmények csökkentek. A 2021. évi adatok alapján lehet majd kimutatni a visszaesést, illetve a kilábalást.

A tanulmány befejezésekor júniusban, a nyilvánosan elérhető, bejegyzett erdészeti szakirányító vállalkozások száma 948 db, amely 23%-os emelkedést jelent, melyből már 21%-uk, 198 db már erdőgazdálkodásra is jogosult. 6 hónap alatt ilyen mértékű növekedés jól mutatja, hogy a jogszabály-módosítások gyakorlatba történő helyes beilleszkedése még időt és segítséget követel, mind tájékoztatás, mind támogatás formájában!

5. Összegzés

A 2017-es, majd 2020-as erdőtörvény és rendeleteinek hatósági módosítása, a földforgalmi törvény változása komoly kihívás elé állították a magán-erdőgazdálkodás szereplőit, legyen szó erdőtulajdonosról vagy erdészeti szakemberről.

A jogszabály-változások időszerűvé tették az erdőgazdálkodás ismételt modellezését, hogyan épül fel az erdő tulajdonosi, illetve nem tulajdonosi használata az egyes erdőgazdálkodási funkciók mentén. Az áttekinthetőséget megcélzó vizsgálat eredménye jól mutatja, hogy az egyes funkciók hovatartozása bizonytalan, többirányú lehet. Sok a kérdéses rész is, ki vállalja a gazdálkodás során a kockázatot, illetve ki 'élvezi' eredményét. Véleményünk szerint a mostani helyzetben az egyes esetekben megfelelően előkészített, a kötelezettségek

vállalásáról és jogosultságok szerzéséről részletesen rendelkező szerződések/megállapodások tudják biztosítani a tiszta körülményeket az erdőgazdálkodáshoz.

Az egyes erdőgazdálkodási szereplők jellemzése során meghatároztuk az erdőtulajdonos, az erdőgazdálkodó és az erdészeti szakszemélyzet, illetve erdészeti szakirányító vállalkozások típusait.

A kapcsolódó törvények és rendeletek szerint tipizáltuk az erdőhasználatot. Megkülönböztettünk 1/1-es és társult tulajdonosi használatot (erdőbirtokossági társulat), míg az erdő használatba adása esetén haszonbérleti, integrátori és erdőkezelői formát. Megállapítottuk a jellemzés és modellezés alapján, mely esetben tudja teljes körűen irányítani egy erdőtulajdonos a gazdálkodást, illetve milyen használatba adási lehetőségei vannak, és ezek hogyan kapcsolódnak az újonnan bevezetett erdészeti szakirányító vállalkozásokhoz.

Külön fejezetben foglalkoztunk a harmadik/külső félnek történő átadás miatt kiemelten jelentős erdészeti szakirányító vállalkozásokkal. A jelenlegi helyzetüket kívántuk bemutatni a nyilvántartás alapján, illetve részletesebben vizsgáltuk meg a kiemelt besorolással bírók vagyoni helyzetét és jövedelmezőségét. A mérlegekből és eredménykimutatásokból származó adatokat felhasználva jellemeztük a vállalkozásokat. Kijelenthető az elemzés alapján, hogy 2016-tól lassú és kismértékű fejlődés jellemzi ezeket a cégeket, amelyek kiemelt erdőgazdálkodásra való jogosultsága inkább szerveződési, minthogy végrehajtási képesség. Az adatgyűjtés óta eltelt hónapokban is növekszik számuk, ami a következő időszakban folyamatos lesz.

A tanulmánnyal a magán-erdőgazdálkodás helyzetértékelését kívántuk elvégezni, milyen hatással vannak a jogszabály-módosítások az ágazatra. A következő években fontos feladat lesz a további változások követése, a gyakorlatban történő megvalósulások vizsgálata. A felhasznált irodalom, a hivatkozott jogszabályok segítenek a részletesebb tájékoztatásban.

Felhasznált irodalom

- EMTAGE, N. – HERBOHN, J. – HARRISON, S. (2007): Landholder Profiling and Typologies for Natural Resource – Management Policy and Program Support: Potential and Constraints. In: *Environmental Management*, 40(3): 481–492. DOI:10.1007/s00267-005-0359-z
- HORVÁTH S. (2011): Vállalkozások fejlődése az erdőgazdálkodásban. Doktori (PhD) értekezés, Nyugat-magyarországi Egyetem, Erdőmérnöki Kar, Roth Gyula Erdészeti és Vadgazdálkodási Tudományok Doktori Iskola, Sopron. pp 25–28.
- LETT B. (Szerk.) (2018): Huszonöt év a magán-erdőgazdálkodásban – A helyzet, a korlátok és a lehetőségek, Erdővagyon-gazdálkodási közlemények 12. Soproni Egyetem Kiadó, Sopron. pp 13–15. ISBN 978-963-334-317-3: ISBN online 978-963-334-318-0: 108 p.
- LIDESTAV, G. – DUBHAIN, A.N. – KARPINEN, H. (2015): Forest Owner Types in Europe: Diversity and Trends. In: *Concepts, methods and findings in forest ownership research in Europe* : 1–7.
- MERTL T. (2019): Magánerdő tulajdonosok és tulajdonok. Doktori (PhD) értekezés, Soproni Egyetem, Erdőmérnöki Kar, Roth Gyula Erdészeti és Vadgazdálkodási Tudományok Doktori Iskola, Sopron. pp 22–32.
- MERTL T. – SCHIBERNA E. (2017): A magyarországi magántulajdonú erdők tulajdonszerkezete. In: *Erdészettudományi Közlemények*, 7(1): 7–23. DOI: 10.17164/EK.2017.001
- MÉSZÁROS K. (2001): Erdészeti Politika – Tanulmányok. Oktatási segédlet, Nyugat-magyarországi Egyetem, Erdőmérnöki Kar, Sopron. p. 61., pp 88–89.
- MÉSZÁROS K. – LETT B. – HÉJJ B. – SCHIBERNA E. (2005): A magán-erdőgazdálkodói tesztüzemi hálózat 2005. évi munkajelentése. Nyugat-Magyarországi Egyetem, Erdőmérnöki Kar, Erdővagyon-gazdálkodási Intézet, Sopron.
- SCHIBERNA E. (2006): A magán-erdőgazdálkodás működőképességének gazdasági értékelése. Doktori (PhD) értekezés, Nyugat-Magyarországi Egyetem, Erdőmérnöki Kar, Roth Gyula Erdészeti és Vadgazdálkodási Tudományok Doktori Iskola, Sopron. p. 37, 58.

Internetes adatforrások

Beszámoló az erdőterületről, az erdősítésekről és a fakitermelésről 2000–2019. Agrárminisztérium Statisztikai Információi, Országos Statisztikai Adatfelvételi Program.

https://agrarstatisztika.kormany.hu/erdogazdalkodas2?fbclid=IwAR1UGtvOOGoJGfbK4d_4q4sbxpW-nosQHAC_ZVwdcns13YccX5G9xfszNA4, letöltve: 2021.07.01.

Elektronikus beszámoló, 2016–2020. Igazságügyi Minisztérium, Céginformációs és az Elektronikus Cégeljárásban Közreműködő Szolgálat. <https://e-beszamolo.im.gov.hu/oldal/kezdolap>, letöltve: 2021.07.01.

Erdészeti szakirányító vállalkozások kapcsolatfelvételi adatai 2021. Nemzeti Földügyi Központ http://nfk.gov.hu/Erdeszeti_szakiranyito_vallalkozasok_kapcsolatfelveteli_adatai_news_1012, letöltve: 2021.07.01.

Törvények, rendeletek

- 1935. évi IV. törvénycikk az erdőkről és a természetvédelemről
- 1961. évi VII. törvény az erdőkről és a vadgazdálkodásról
- 1991. évi XXV. törvény a tulajdonviszonyok rendezése érdekében, az állam által az állampolgárok tulajdonában igazságtalanul okozott károk részleges kárpótlásáról
- 1993. évi II. törvény a földrendező és a földkiadó bizottságokról
- 1994. évi XLIX. törvény az erdőbirtokossági társulatról
- 1996. évi LIV. törvény az erdőről és az erdő védelméről
- 29/1997. (IV.30.) FM rendelet az erdőről és az erdő védelméről szóló 1996. évi LIV. törvény végrehajtásának szabályairól
- 6/2000. (II. 26.) FVM rendelet az agrárgazdasági célok 2000. évi költségvetési támogatásáról
- 25/2004. (III. 3.) FVM rendelet a 2004. évi nemzeti hatáskörben nyújtott agrár- és vidékfejlesztési támogatások igénybevételének feltételeiről
- 2009. évi XXXVII. törvény az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról
- 153/2009. (XI. 13.) FVM rendelet az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény végrehajtásáról
- 2013. évi CXXII. törvény a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról
- 2013. évi CCXII. törvény a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvénnyel összefüggő egyes rendelkezésekről és átmeneti szabályokról
- 61/2017. (XII. 21.) FM rendelet az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény végrehajtásáról
- 244/2020. (V. 28.) Korm. Rendelet az erdészeti szakszemélyzet és az erdészeti szakirányító vállalkozás tevékenységének és nyilvántartásának, valamint az erdészeti szakszemélyzet továbbképzésének szabályairól

